

ІНТЕРАКТИВНІ ЛЕКТОРІЇ ЯК МЕТОД ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНИХ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Плуженко О. І.

Наук. керівн.: канд. філос. наук, доц. **Щербина М. М.**

Державний вищий навчальний заклад

«Харківський коледж текстилю та дизайну»

Актуальність проблеми. У 2015 році на саміті ООН з питань сталого розвитку було затверджено 17 Глобальних Цілей Сталого Розвитку. 5 ціллю обрано «Gender equality» – забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчаток. Урядом України 15 вересня 2017 року було представлено Національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна», яка визначає базові показники для досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР). У доповіді представлені результати адаптації 17 глобальних ЦСР з урахуванням специфіки національного розвитку. Винесено 6 завдань до виконання цілі «Гендерна рівність» та індикатори до цих них, для яких розроблено цільові значення. В Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» наголошується, що гендерні упередження підривають соціальну структуру, ведуть до втрати людського потенціалу та позбавляють половину населення можливості повноцінно жити [1].

Під час пленарного засідання Global Gender Forum депутатка Ірина Луценко навела дані, які свідчать про поширеність гендерної нерівності та гендернообумовленого насильства в українському суспільстві: «Ми говоримо про рівну оплату праці для чоловіків та жінок. Але зараз, коли людина приходить на роботу, розрив у оплаті праці для чоловіків та жінок становить від 25 до 35%. При рівній освіті та рівних знаннях. Щороку 150 тисяч жінок потерпають від домашнього насильства, мають каліцтво. 3 мільйони дітей є жертвами та свідками домашнього насильства. Зі 100% безхатченків, 95% – це жінки та діти, що йдуть з дому, тому що потерпали від домашнього насильства» [2].

Тому нам здається вкрай важливим розібратися з природою, механізмами формування та існування негативних гендерних стереотипів, які ведуть до дискримінації і насильства.

Мета дослідження. Виявити наявність і зміст негативних гендерних стереотипів через студентів 1-го курсу ДВНЗ «ХКТД» та протестувати методику протидії стереотипам з допомогою інтерактивних лекцій від рівних до рівних.

Стереотипи – упереджені уявлення про явища, дії, ситуації, особистості/групи людей, що сформовані заздалегідь та впливають на їх сприйняття більше за реальні факти. Стереотип є емоційно забарвленою границею між своїм та чужим і замінює цю опозицію на протиставлення доброго та поганого. Стереотипи мають архаїчне походження, вони можуть бути інтерпретовані як міфологічні елементи, тому що вони є особистісними і часто не усвідомлено впливають на поведінку індивідів як частину імпліцитної складової культури, а також відтворюють зразки наслідування, які базуються на переконанні, що не треба змінювати те, що «робилося протягом віків і допомагало нашим предкам [3]. Стереотипи задають особистісно-емоційну відчутність речей, явищ, людей і перетворюють життя повсякденного діяча в циклічний, ритмізований потік [4]. Носіями стереотипів є представниці/ки груп, тому різні соціальні групи типізують себе та одна одну під час взаємодії між собою, що, згідно з позицією М. Щербини, може бути проінтерпретоване як наслідки архаїчного ми-мислення [5]. Крім того, стереотипи, аксіоми і звички (практично неспростовні в силу їх суб'єктивного «проживання») своїми рамками об-межують (задають межі) розуміння і разом з тим створюють можливості для взаєморозуміння [3].

Вивчення природи стереотипів і механізмів стереотипізації – широко обговорювана проблема гуманітаристики з часів У. Липпманна, Т. Адорно та І. Кона. Саме на гендерних стереотипах зосереджуються Т. Марценюк, О. Гапова, А. Тьомкіна, О. Здравомислова, О. Малахова, І. Цвіркене, О. Марущенко, О. Андрусик, Н. Водолазька, А. Єфімцева та ін.

Гендерні стереотипи мають соціальний ракурс та вивчаються остенсивно в процесі гендерної соціалізації. Вони викривлюють образ реальності та призводять до заміщення критичного мислення готовими зразками. Це може призводити до непорозуміння, конфліктів та дискримінації. Катерина Карпенко зазначає, що гендерні стереотипи можуть мати не тільки негативний, а й позитивний зміст, сформований у науковому середовищі, він має на меті розширення поняття соціальної рівності, психологічної адекватності,

біологічної повноцінності й тим самим забезпечення умов соціально визнаної, психологічно та біологічно комфортної ідентифікації [6].

Ми зосередилися на негативному аспекті гендерних стереотипів з метою подолання цього явища з допомогою інтерактивних лекцій. Було проведено 4 інтерактивних лекції студентам 4 груп ДВНЗ «Харківського коледжу текстилю та дизайну»: «Графічний дизайн», «Моделювання та конструювання промислових виробів», «Облік і оподаткування» та «Швейне виробництво», які загалом заповнили по 4 анкети: 2 анкети до проведення інтерактивної лекції, 2 – після. Загалом участь в анкетуванні прийняло 77 людини, які заповнили по 4 анкети: 2 анкети до проведення інтерактивної лекції і 2 – після. Анкетування складалося з 2-х анкет: анкети С. Бем (Модифікація І. Кльоциної) [7] і анкети «Я жінка (чоловік)» і проводилося анонімно. Після проведення аналізу анкет було встановлено наявність та зміст гендерних стереотипів серед опитуваних і проаналізовано різницю між відповідями 1-го і 2-го блоку, що дало змогу оцінити результат проведення інтерактивних лекцій для студентства і проаналізувати, чи є залежність між вибором певної професійної діяльності і поширеністю негативних гендерних стереотипів.

Аналіз анкет виявив наявність гендерних стереотипів у студентів всіх груп. Графічні дизайнер_ки віднесли до жінок: жіночність (55%), ніжність (35%), довірливість (30%), вміння співчувати (25%), теплота, сердечність (25%), співчутливість (20%), інфантильність (20%), «падкість» на компліменти (5%), співчутливість (15%), розуміння інших (10%), м'якість (10%), здатність втішити (5%); до чоловіків віднесені: мужність (45%), вміння вести за собою (30%), сила (25%), схильність до ризику (35%), атлетичність (20%), напористість (20%), сильна особистість (15%), швидкість в прийнятті рішень (15%), індивідуалізм (15%), амбіційність (15%), відданість (10%), самодостатність (10%), схильність захищати свої погляди (5%), незалежність (5%), здатність до лідерства (5%). У другому блоці результати змінилися. Жіночність віднесли до жінки 45%, мужність до чоловіків – 40%, 10% вважали незалежність, атлетичність, напористість, силу, схильність до ризику притаманними лише чоловікам, а «падкість» на компліменти – жінкам. 5% вважали, що віра в себе, схильність захищати свої погляди, сильна особистість, аналітичність, здатність до лідерства, дух змагання, самодостатність, схильність вести за собою, власність відносяться до чоловіків,

а тихий голос, теплота, сердечність, ніжність, інфантильність, здатність втішити – до жінок.

Технологи_ні швейного виробництва вважають, що лише до чоловіків на думку студентства відносяться: незалежність (10%), схильність захищати власні погляди, власна позиція (15%), самодостатність (20%), напористість, аналітичність, агресивність (30%), здатність до лідерства (45%), сильна особистість (45%), швидкість в прийнятті рішень (50%), схильність до ризику (65%), мужність (75%). Лише до жінок на думку цієї групи відноситься: вміння поступатися (10%), любов до дітей (15%), нелюбов до лайки (15%), життєрадісність(25%), інфантильність (30%), м'якість (45%), довірливість (45%), теплота, сердечність (50%), сором'язливість, ніжність (60%) тихий голос (75%). В другому блоці результати щодо незалежності та власної позиції не змінилися, самодостатність віднесли до чоловіків 15%, напористість, аналітичність, сильну особистість – 15%, швидкість в прийнятті рішень – 25%, схильність до ризику –20%, мужність – 65%. До жінок віднесли: вміння поступатися (10%), любов до дітей (5%), життєрадісність (25%), інфантильність (30%), м'якість (30%), довірливість (45%), теплота, сердечність (50%), сором'язливість, ніжність (45%), тихий голос (45%), жіночність (60%).

Також, 55% опитаних студенток продовжили відкрите речення «Я жінка і я хочу, аби» словами «мене поважали».

Аналіз анкет демонструє, що є зменшення відсоткової кількості гендерних стереотипів у анкетах після проведення інтерактивної лекції, анкетування також виявило гософобію та трансфобію. Результати відрізняються в залежності від спеціальності. Отже, дослідження показало, що: гендерні стереотипи наявні в кожній групі першого курсу ДВНЗ «ХКТД», можна припустити існування кореляції між професійним вибором та кількістю стереотипів (творчі професії виявилися менш стереотипізованими), можливо подолання гендерних стереотипів шляхом проведення інтерактивних лекцій, цей метод можна застосовувати при роботі з учнівством та студентством, але для повного вирішення питання необхідно багато складових. Для руйнування негативних гендерних стереотипів у нашому коледжі функціонує Центр гендерної освіти, де регулярно проходять виставки плакатів проти гендернозумовленого насильства, ігрові пари, зустрічі, наукові та соціальні дискусії, кінопокази, лекції тощо.

Також ми вважаємо, що необхідно проводити тренінги для викладацтва та батьків і антидискримінаційну експертизу підручників, посібників та наочности. Цим питання вже займаються активісти та активістки EdCamp Ukraine і Гендерного центру «Крона». Також, ми вважаємо, що необхідно створювати антидискримінаційні комітети, які будуть контролювати дотримання антидискримінаційної політики та надаватимуть допомогу студент_кам, вчитель_кам та учени_цям при виникненні ситуації дискримінації за будь-якою ознакою.

Література:

1. Цілі сталого розвитку 2016-2030. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>.
2. Ірина Луценко. URL: <https://varta.kharkov.ua/news/city/1139454>.
3. Щербина М.М. Мифологические элементы в культурных формах повседневности (философско–культурологический анализ): дисс. кандидата философских наук. Специальность 09.00.04 – философская антропология, философия культуры. Харьков: ХНУРЭ, 2006 – 169 с.
4. Золотухина-Аболина Е.В. Повседневность и другие миры опыта. М.: ИКЦ «МарТ». 2003. 192 с.
5. Щербина М.М. Повсякденність у просторі Всесвітньої павутини: трансформація функцій стереотипу у повсякденному досвіді користувача Інтернет. *Гілея: науковий вісник*. 2013. Вип. № 74. С. 247
6. Карпенко К.І. Вплив гендерних стереотипів на сучасні ідентифікаційні процеси. *Рівність, лідерство, спілкування в європейських прагненнях української молоді: гендерний дискурс: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Тернопіль, 5–7 жовтня 2016 р.). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. С. 49-52.
7. *Практикум по гендерной психологии* / Под ред. И. С. Клециной. СПб.: Питер, 2003. 479 с.
8. Малахова О. А., Марущенко О.А., Дрожжина Т.В., Коробкіна Т.В. Теоретико-методологічні засади гендерної експертизи підручників. *Експертиза шкільних підручників: інструктивно-методичні матеріали для експертизи електронних версій проектів підручників для учнів 8 класу загальноосвітніх*

навчальних закладів / за заг. ред.: О. М. Топузова, Н. Б. Вяткіної. Київ: Педагогічна думка. 2016. С. 48–56.

9. Липпман У. Общественное мнение. Москва, 2004. 322 с.

10. В поисках гендерного воспитания: метод. пособие / О. Андрусик, Н. Водолажская, А. Ефимцева и др.; под ред. О. Андрусик и О. Марущенко. Харьков: Золотые страницы. 2013. 144 с.

11. Марущенко О., Плахотник О. Гендерні шкільні історії. Харків: Монограф, 2012. 88 с.